

Bava Basra (171b)

וּמִסְתַּבְּרָא דְכוֹתְבֵין שׁוֹבֵר — **And in truth, it is more reasonable** to assume that we do allow a lender to **write a receipt** and collect if he claims to have lost the loan document; דְּאִי סְלָקָא
 דְּעֵתָא אֵין כּוֹתְבֵין שׁוֹבֵר — **for if you were to think that we do not** allow him to **write a receipt** in such cases, אָבַד שְׁטְרוֹ שְׁל זֶה — can it be that **if this one's** (the lender's) **document is lost,**
 — **the other one** (the borrower) **should eat the money and rejoice** at not having to repay the debt?

מִתְקִיף לָהּ אַבְי — **Abaye objected to [this argument],** saying: וְאֵלָא מַאי — **But what** is your alternative? כּוֹתְבֵין שׁוֹבֵר — To say that **we do** allow a lender to **write a receipt** and collect in such a case? But this can result in the opposite injustice; אָבַד שׁוֹבְרוֹ שְׁל זֶה — **for if this one's receipt is lost,**
 — **shall the other one eat and rejoice?**

אָמַר לֵיהּ רַבָּא — **Rava said to [Abaye]:** אֵין — **Yes** — it is proper that the borrower be disadvantaged, עָבַד לֵוָה לְאִישׁ מְלוּוֹה — **for “a borrower is a servant to the lender.”**

אם ידוע שהשיק נשרף

הצ'ק בהלכה (עמ' צה) - בנתן צ'ק לחבירו במתנה ונשרף אם נאמר שהוא התחייבות אם כן ודאי יכול לתובעו שיתן לו צ'ק אחר, אבל אם זה דבר ערך יש לומר דיכול לומר לו שלך נשרף ואיני חייב לך כלום... ואם הצ'ק כהוראה גרידא ויכול לבטלו אם כן כשנשרף ודאי דאינו יכול לתובעו כלל... ובתמורת חוב הרי בלאו הכי נשאר החוב.

אם ידוע שהמלוה אבד השיק

צמח צדק (סי' י) - וליכא למימר כיון דהלוה יודע בעצמו שהוא חייב למלוה שלו והיאך יאכל וחדוי בשביל שזה אבד שטרו ואם כן ראוי הוא שהלוה ישלם למלוה ויקח שובר ממנו... ואי משום שהמלוה הוה גרם בניזקין על שאבד שטרו מכל מקום בשביל כן אינו מתחייב בדין אפילו אם יצטרך הלוה לשלם למי שיוציאנו כיון שאינו אלא גרם בניזקין הוא פטור... הא לאו מילתא הוא דלא דמי להתם דהתם מיירי באבד שטרו שהיה נזכר בו שם המלוה והוא כותב לו שובר דלא מצי לאמטויי היזיקא ללוה אלא בדרך רחוקה התם הוא דמהני טעמא עבד לוה לאיש מלוה... אבל בנדון דידן דמיירי בשטר שלא נזכר בו שם המלוה ואין ידוע ששטר זה היה בידו ולא מהני שובר ממנו ואיכא למיחש לשמא ימצאנו אחר ויגבה מן הלוה והך חששא לאו חששא רחוקה היא לא מהני האי טעמא דעבד לוה וגו' לחייב את הלוה שישלם למלוה אם לא שיקבל המלוה אחריות הפסד הלוה.

חמדת שלמה (חושן משפט סי' א, וע"ש סי' ב מהרע"ק איגר) - היינו טעמא למאן דסבירא ליה אין כותבין שובר משום דחיישנן שמא ימצאנו ואז ודאי יגבה שלא כדין כיון שכבר נפרע החוב... אבל מחששא שיבא ליד אחרים ואחרים יגבו בו על זה אין מקום כלל לחייב המלוה כיון דאין כאן אפילו גרמא בעלמא ואין כאן שמירה.

נתיבות המשפט (נ, ה) - לא ידעתי מנא ליה כיון דלא אמרינן רק כותבין שובר וכיון שאי אפשר לכתוב שובר על שטר כזה מנא ליה שמועילה ערבות, הא הלוה יכול לומר אינו בטוח לי. [והסכים עמו האולם המשפט].

בית יצחק (חושן משפט יד) - לשיטת הגאון מליסא בנתיבות סימן נ"ד שכתב... דכל עוד שהשטר ביד המלוה אינו חייב לו כלום דהוה כגבוי... ולדבריו אם אי אפשר לכתוב שובר כגון בממרנא או בנ"ד אין צריך הלוה לשלם... והגם כי דברי הנתיבות צ"ע מכל מקום המוחזק יכול לומר קים לי.

פתחי חושן (ב, סקל"ח) - אין לומר שנתנית השיק נחשב כפרעון ממש וממילא יפטר מליתן לו תמורה אחרת, דסוף סוף ממונו ביד מושך השיק ועל כל פנים נהנה מחסרונו של חבירו ועל כן נראה פשוט שאם ידוע שנאבד השיק חייב המושך לפרוע סכום השיק כנגד בטחונו כדן נאבד השטר.

הצ'ק בהלכה (עמ' קטו-קטז) - כל שכן בצ'ק שגביבו מהבנק שלא מדעת הלוה, שאינו חייב לשלם לו בלא החזרת הצ'ק [וכן כתוב בדברי משפט (ח"ז עמ' קצה)]. אמנם מכיון דשייך לבטל הצ'ק הרי יכול המלוה לתובעו שיבטל את הצ'ק... אם כן מחויב הלוה לעשות כן כדי להציל ממונו של המלוה ומדין השבת אבידה, ואף מדין פרעון חובו דכל שלא נתממשה גבייתו הרי עדיין לא נפרע החוב.

וכשאינו יודע את מספר הצ'ק ואינו יכול לבטלו יש לומר דאכתי יכול לומר לו שברצונו להמתין ו' חדשים מזמן הצ'ק שאז פג תוקפו... ונראה דבזה גם להנתיבות המשפט יתחייב לשלם כיון דכבר עבר הזמן וכמעט ברור שלא יבא לידי הפסד, ודלא כמש"כ בפתחי חושן דחייב לשלם מיד. [אבל הפתחי חושן כותב עוד וז"ל, אם נתן לו שיק בלי שם ואינו זוכר פרטי השיק שיוכל לבטלו וגם אינו יכול לברר אם השיק נפרע נראה שאינו חייב לפרוע לו עד שיברר שהשיק אמנם נאבד ולא בא לידי גוביינא.]

אם ידוע שהמלוה נתן השיק לאחר והשלישי לא פדה השיק

מנחת יצחק (ז, קלא) - פשיטא שאינו צריך לחזור ולפרוע להסוחר אחרי שהוציא הסוחר הטשעק לשוק ופרע בזה אה החוב שלו.

חכם צבי (סי' קמז) [בראובן שהלוה לשמעון מאה ר"ט ונתן לו שטר חוב על סך הנ"ל ומכר ראובן השטר לעכו"ם בפחות ונתגלגל הדבר שאין העכו"ם יכול לגבות השטר משמעון] כיון שהנכרי זכה [בהשטר] ההוא מאי שיאטיא דראובן המוכר הלז משמעון הלוה כיון שכבר מכרו לנכרי... וברור הוא כי מן הדין הגמור מחוייב ראובן הלוה הראשון לשלם להנכרי הלוקח.

פתחי חושן (ב, סקל"ח) - החכם צבי חולק על המשאת משה, שהרי גם בנדון ידיה אף אם קיבלו שלא בנוכחות הגוי הרי זה כאילו מכר יעקב השטר לעכו"ם ונסתלק מכחו וזכותו בשטר... ומשמע שאם יתברר בבירור גמור שאמנם לא נפרע מודה המשאת משה שריוח של יעקב הוא ולא של ראובן... ואם כן בנדון המנחת יצחק אם יתברר בבירור גמור שהשיק לא יבא לידי גוביינא באנו למחלוקת בין המשאת משה והחכם צבי שלדעת החכם צבי כיון שמסר השיק לאחר הרי זה כמכירה ואם נאבד זכה המושך בכסף הנשאר בחשבונו, אבל לדעת המשאת משה חייב המושך לשלם לסוחר סכום השיק.

משפטי תשמורו - אי אפשר להוציא ממון מנותן השיק באופן זה כיון דלדעת החכם צבי ודעימיה נחשב שקיבל מקבל השיק מעותיו.

אם הלוה רואה שלא נפדה השיק שלו

משפטי התורה (ח"א סי' עב) - אם המוכר אמר שאבד לו השיק פטור נותן השיק מלתת שיק אחר מכמה טעמים. א. הוא אינו חייב להאמין לטענות התובע. ב. אפילו אם הוא מאמין לו הרי את השיק הנ"ל שאבד יכול אדם אחר (שאינו ישר) למצוא ולהפקידו בבנק. אמנם לפני משורת הדין אם יקבל הקונה מהמוכר בטחונות ודאיים שלא ינזק ראוי לו לשלם למוכר. סיבה נוספת ישנה, שיתכן ובעל המכולת שילם בשיק הנ"ל לסוחר אחר תמורת סחורה שקנה ממנו והשיק אבד מהסוחר השני, נמצא שבעל המכולת קיבל מהקונה תמורה ממונית מלאה עבור השיק. על סמך טעמים אלו נאמר שנותן השיק אינו חייב לפנות למוכר לברר מה קרה עם השיק. ונוסיף עוד, שלמעשה ברוב המקרים גם אם הוא יבטל בבנק את השיק שנאבד, המוצא יכול עדיין לממש אותו באמצעות שלוחי הערכאות באמתלאות שונות.

משיב בהלכה (קובץ טז) - אם המלוה בעצמו קיבל הטשעק לידו הרי ידע שיש טשעק כזה אז אין ללוה לחוש שמא נאבד ממנו ויכול לתלות שמן הסתם נתנו לאדם אחר וממילא שוב אינו חייב לו שכבר נפרע חובו, אך אם הטשעק לא בא לידו של המלוה ממש (למשל שהיה חייב לבעל חנות ונתן הטשעק להעובד בחנות) ואם נאבד ממנו יכול להיות שלא ידע מזה דינו תלוי שאם המלוה איש דייקן ונאמן שאינו מגזם וכשישאלנו על הטשעק לא יאמר שאבדו אלא כשיודע בדאיות שאבדו אז ישאלנו ואם ישיב שאבדו ישלם לו.

ועוד דהנה הש"ך כתב בשם השלטי גבורים שהמלוה לחבירו ואינו תובע הלוואתו אין הלוה חייב לשלם לו מאליו הואיל ואינו תובע תולין במתנה ביקש ליתן לו... הרי אנו רואים דשתיקתו של המלוה הוא הוראה גדולה כל כך עד שאנו תולין שבמתנה נתנה לו ואין הלוה צריך אפילו לטרוח ולשאול שמא שכחת.